

13. Labuda G. Pierwszapanstwo Polskie. Krakow: Krajowa Agencja Wydawnicza, 1989. 84

14. Labuda G. Mieszko I. – Wrocław: Zakład Narodowyim. Ossolińskich, 2002. – 288 s.

15. Lana Kanapasza Zywt sw. Wojciecha // Monumenta Poloniae Historica. T.I. – Lwów: Drukarnia Zakładuim. Ossolinskich, 1864.– S.157–183.

16. Lowmianski H. Początki Polski.– Warszawa: Panstwowe Wydawnictwo Naukowe, 1984.– T. V.–630 s.

17. Miskevycz M. Życie codzienne mieszkanow ziem polskich we wczesnym sredniowieczu. – Warszawa: TRIO, 2010. – 249 s.

18. Rocznik Kapitulny Krakowski // Monumenta Poloniae Historica.– Lwów. T.II: Drukarnia Zakładuim. Ossolinskich, 1872.– S.779–782.

19. Rocznik poznański // MPH. Seria 2. T.6.– Warszawa: Panstwowe Wydawnictwo Naukowe, 1962. – S.127–134.

20. Rocznik Swietokrzyski Dawny // Monumenta Poloniae Historica. T.II. – Lwów: Drukarnia Zakładuim. Ossolinskich, 1872.– S.772–773.

21. Rocznik Traski // Monumenta Poloniae Historica. T.II.– Lwów: Drukarnia Zakładuim. Ossolinskich, 1872.–S.826–828.

22. Sikorski D. A. Kościół w Polsce za Mieszka I i Bolesława Chrobrego. Rozważania nad granicami poznania historycznego. – Poznan: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2011. – 572 s.

23. THIETMARI CHRONICON [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hbar.phys.msu.ru/gorm/chrons/thietmar.htm>

References

1. Beda Dostopochtennyj Cerkovnaia istorija naroda anglov // Per. s latinskogo i prim. V. V. Jerihmana. – SPb.: Aleteja, 2001. – 212 s.

2. Vidukind Korvejskij. Dejanija saksow / Vstuplenie, stat'ja, perevod i komment. G. Je. Sanchuka. – Moskva: Nauka, 1975. – 276 s.

3. Vlasto A. P. Zaprovadzhenija hrystijanstva u slovjan. – Kyi'v: Junivers, 2004. – 496 s.

4. Zhitie Mefodija // «Skazanja o nachale slavjanskoj pis'menosti» / Pod red. B. N. Flori. – SPb.: Aleteja, 2000. – S.95–129.

5. Izvestija al-Bekri i drugih avtorov o Rusi i slavjanah // Zapiski Imperatorskoj Akademii Nauk. – SPb.: Tipografija Imperatorskoj Akademii nauk, 1879. – T.32. – 192 s.

6. Abraham W. Organizacja Kościoła w Polsce do połowy wieku XII. – Lwów: Drukarnia Zakładu im. Ossolinskich, 1890. – 259 s.

7. Buko A. Archeologia Polski wczesnosredniowiecznej. – Warszawa: Trio, 2005. – 494 s.

8. Cosmae Pragensis Chronica Boeorum // Monumenta Germaniae Historica Scriptorum rerum Germanicarum, Nova series. – Berlin: Apud Weidmannos, 1923. – 298 s.

9. DAGOME IUDEX // Shhaveleva N. I. Pol'skie latinojazycznyje srednevekoveje istochniki. Teksty, perevod, komentarij. – Moskva: Nauka, 1990. – S.24–31.

10. Galla kronika // Monumenta Poloniae Historica. T. I. – Lwów: Drukarnia Zakładu im. Ossolinskich, 1864. – S.379–484.

11. Jasinski T Początki Polski w nowym świetle // Nauka. – 2007. – №4. – S.7–18.

12. Kronika Bogusława i Godisława Paska // Monumenta Poloniae Historica. – Lwów: Drukarnia Zakładu im. Ossolinskich, 1872. – T. II. – S.454–600.

13. Labuda G. Pierwsze panstwo Polskie. – Krakow: Krajowa Agencja Wydawnicza, 1989. – 84 s.

14. Labuda G. Mieszko I. – Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 2002. – 288 s.

15. Lana Kanapasza Zywt sw. Wojciecha // Monumenta Poloniae Historica. T. I. – Lwów: Drukarnia Zakładu im. Ossolinskich, 1864. – S. 157–183.

16. Lowmianski H. Początki Polski. – Warszawa: Panstwowe Wydawnictwo Naukowe, 1984. – T. V. – 630 s.

17. Miskevycz M. Życie codzienne mieszkanow ziem polskich we wczesnym sredniowieczu. – Warszawa: TRIO, 2010. – 249 s.

18. Rocznik Kapitulny Krakowski // Monumenta Poloniae Historica. – Lwów. T. II: Drukarnia Zakładu im. Ossolinskich, 1872. – S. 779–782.

19. Rocznik poznański // MPH. Seria 2. T.6. – Warszawa: Panstwowe Wydawnictwo Naukowe, 1962. – S. 127–134.

20. Rocznik Swietokrzyski Dawny // Monumenta Poloniae Historica. T. II. – Lwów: Drukarnia Zakładu im. Ossolinskich, 1872. – S. 772–773.

21. Rocznik Traski // Monumenta Poloniae Historica. T. II. – Lwów: Drukarnia Zakładu im. Ossolinskich, 1872. – S. 826–828.

22. Sikorski D. A. Kościół w Polsce za Mieszka I i Bolesława Chrobrego. Rozważania nad granicami poznania historycznego. – Poznan: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2011. – 572 s.

23. THIETMARI CHRONICON [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://hbar.phys.msu.ru/gorm/chrons/thietmar.htm>

Mahdych O. R., graduate student, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), martin_zagrebski@ukr.net

The process of Christianization of the early medieval Polish state

The article deals with the problem of Christianization of the Polish state. The author attempts to trace the process of making the new Polish state religion and its role in Polish social and political life. In the article the historian analyzed the early stages of establishing the church organization in the Polish lands.

Keywords: Gallus Anonymus, Bavarian Geographer, Mieszko I, Dabrava, Bishop Jordan, baptismal font, St. Adalbert, Congress of Gniezno, Emperor Otto III.

* * *

УДК 929 Кубалі: 930.1(438)«19/20»

Пестрикова О. В., аспірантка кафедри історіографії, джерелознавства та архівознавства, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара (Україна, Дніпро), pestrykova.o.v@gmail.com

НАУКОВИЙ ДОРОБОК ТА БІОГРАФІЯ ЛЮДВІКА КУБАЛІ: ІСТОРИОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ

Розкривається історіографічна традиція вивчення дослідження життєвого та творчого шляху львівського історика другої половини XIX – початку XX ст. Л. Кубалі. Було проаналізовано ключові праці українських та польських істориків з цієї проблеми. В результаті було зроблено висновок, що біографічні розвідки присвячені Л. Кубалі малочислені. Більше уваги дослідники присвятили вивченню його наукового доробку. Переважна більшість істориків досліджували його спадок в контексті вивчення українсько-польських відносин XVII ст. та козацької проблематики.

Ключові слова: Людвік Кубалі, історіографічна традиція, наукова біографія, тематична історіографія.

Людвік Кубалія народився 9 вересня 1838 р. в селі Кам'яниця Лімановського повіту в півавстрійській Польщі (біля Нового Сонча, сьогодні Малопольське воєводство). Початкову школу закінчив у Старому Сончі, а пізніше навчався в гімназії св. Анни в Кракові. Восени 1857 р. майбутній дослідник записався на правничі студії до Ягеллонського університету [7, s. 183–184].

Згідно зі спогадами його колеги по навчанню, К. Хлендовського, вже протягом першого року навчання Л. Кубалія зарекомендував себе як активний студент [7, s. 183–184; 11, s. 27]. Окрім вивчення права, Л. Кубалія насправді мав більш широкі зацікавлення: брав участь у заняттях з етики, антропології, німецької літератури та сучасної польської поезії. Також він був одним із засновників та активним учасником академічного гуртка, який мав на меті самоосвіту власних членів. Як підкреслив один із біографів майбутнього історика Г. Барич, саме це коло гуртківців згодом поєднало майбутніх учасників Січневого повстання – Л. Кубалю і А. Щепанського [7, s. 186].

Наступні три роки історик провів у Відні, де в університеті вивчав філософію. Після повернення у 1861 р. до Кракова, Л. Кубалія приєднався до підготовки антиросійського повстання серед студентської молоді. Разом зі своїм колегою А. Щепанським він належав до засновників та активних діячів Головної Галицької Ради, таємної організації «червоних», яка об'єднувала

найбільш радикально налаштованих учасників повстання. Зокрема, як констатують біографи, власну позицію Л. Кубалю виклав у брошурі «Uwagi przez rewnego», в рамках якої зазначив надання селянам землі та ліквідацію шляхетства [7, s. 194].

У грудні 1863 р. Л. Кубалю, як і багатьох інших австрійських підданих учасників повстання, було заарештовано за причетність до повстанської організаційної діяльності та ув'язнено на 5 років у Йозефштаді. Як зазначив автор пам'ятного видання присвяченого річниці Січневого повстання Й. Бялиня–Холодецький, роком пізніше Л. Кубалю було помилувано в рамках загальної амністії [8, s. 273–274].

У 1868 р. Л. Кубалю закінчив свою магістерську працю, яку присвятив ролі Станіслава Оріховського в історії польської Реформації. Магістерський ступінь відкривав перед ним можливість отримати посаду на новоствореній кафедрі польської історії у Ягеллонському університеті, але це місце отримав більш відомий та авторитетний краківський історик Ю. Шуйський [26, s. 184].

З 1872 р. Л. Кубалю мешкав у Львові, де працював учителем у гімназії імені Франца Йозефа. Паралельно з учителюванням, історик публікував у «Gazecie Lwowskiej» і «Przewodniku Naukowym i Literackim» власні історичні нариси, присвячені історії Речі Посполитої XVII ст. (на початку 1880-х рр. вони були видані як перші два томи «Szkiców historycznych»). У цих нарисах історик перш за все звернув увагу на ключові військово–політичні події польсько–козацької війни: облога Львова і Збаража, Зборівський мир, битва під Берестечком тощо.

З нагоди виходу згаданих праць Л. Кубалі вийшла рецензія варшавського дослідника В. Смоленського. Він високо оцінив письменницький талант Л. Кубалі, проте вважав, що його дослідження не мають жодної наукової вартості. Писав, що автор «Szkiców Historycznych» подавав речі всім відомі і «хронологічний педантизм», який присутній у праці не дає можливості прослідкувати причинно–наслідкові зв'язки описуваних Л. Кубалю подій. Л. Кубалю, в розумінні В. Смоленського, писав як хроніст, а не історик [26, s. 185; 29, s. 28–29].

У 1883 р. вийшла друком його монографія «Jerzy Ossoliński», яка згодом була відзначена нагородою імені пробоща П. Барчевського. Але у той самий час монографія була розкритикована представником краківської історичної школи М. Бобжинським. Історик серед позитивних сторін роботи відзначив насамперед незаангажоване представлення постатей королів Яна Казимира та Владислава IV. На думку М. Бобжинського, це було важливим у той час як у польській історичній науці спостерігалось ідеалізування цих історичних постатей. Також історик високо оцінив письменницький талант Л. Кубалі. Проте, слід відзначити, М. Бобжинський письменницький талант також відніс і до негативних сторін. На його думку саме він побудив Л. Кубалю повністю знехтувати методами історичного дослідження [9, s. 554]. Загалом критика стосувалась як поглядів Л. Кубалі так і його наукової майстерності. Йшлося насамперед про методологічний апарат Л. Кубалі, а саме не володіння новітніми методами історіописання та аналізу джерел та їх оцінки [26, s. 186–187]. Також рецензія показує відмінність

поглядів М. Бобжинського та Л. Кубалі на те, як повинно виглядати ідеальне історичне дослідження. М. Бобжинський вважав, що праця повинна містити у собі не лише факти, а й певні загальні висновки. Якщо йти за Л. Кубалю, який просто наводить факти, то історичне дослідження просто перетвориться на хроніку [9, s. 557].

В історіографічній традиції склалася усталена думка про те, що саме ця критична рецензія М. Бобжинського спровокувала тривалий, майже тридцятилітній, період наукового «мовчання» Л. Кубалі. Особливо на цьому наголошував один з біографів Л. Кубалі краківський дослідник Г. Барич [7, s. 219–220]. Дійсно, після досить стрімкого розвитку наукової кар'єри історика настала перерва, але навіряд чи її можна назвати «мовчанням», адже між виходом двотомника «Jerzy Ossoliński» (1883 р.) та наступними томами «Szkiców historycznych» (1910–1917 рр.) Л. Кубалю публікував статті у провідних часописах та брав активну участь у науковому житті [15, s. 522]. Також було перевидано два перших томи «Szkiców historycznych». Саме з цієї нагоди у 1897 р. вийшла рецензія С. Томашівського. Український історик детально проаналізував, ті нариси, які стосуються української історії [4, с. 27]. Він позитивно оцінив стиль Л. Кубалі та відсутність ідеалістичного образу короля Ян Казимира, який був поширений у польській історіографії того часу. Проте не погоджувався С. Томашівський з деякими фактографічними аспектами нарисів Л. Кубалі. Суттєві зауваги стосувалися джерельної бази досліджень та методів роботи з нею. Так, С. Томашівський розкритикував використання як джерела до написання нарису вірша Б. Зіморевича та відсилання до одного джерела як до абсолютного у нарисі «Mieszczanin polski XVII wieku» [4, с. 28–29]. Незважаючи на це, на думку С. Томашівського, ці нариси ще довго лишатимуться одним з найкращих досліджень з історії українсько–польських відносин [5, с. 30].

Не обійшов увагою С. Томашівський і нарис «Zajęcie Kijowa przez Moskwę w r. 1654 i zatarg prawosławnej cerkwi ruskiej z patriarchatem moskiewskim», який було опубліковано у 1902 р. Історик відразу звернув увагу на цінність цього нарису, а саме на детальний опис різниці між православ'ям українським та московським. Проте звернув увагу на те, що Л. Кубалю, описуючи діяльність митрополита С. Косова, оцінює її занадто позитивно. С. Томашівський пов'язав це перш за все пропольськими поглядами історика, які завадили побачити недоліки політики митрополита. Як і в попередньому відгуку С. Томашівський закидав Л. Кубалі недостатнє використання джерел, які б могли пролити більше світла на описувані ним події [6, с. 20].

Також на творчість Л. Кубалі відреагував І. Крип'якевич, який більш гостро розкритикував його дослідження. Так, у 1904 р. український історик опублікував рецензію на нарис «Przysięga w Perejasławiu i «stati» Bogdana Chmielnickiego», написаного до 250-ї річниці Переяславської ради. Він звернув увагу на неточності, присутні в аналізі статей Переяславської угоди, а також необізнаність з історіографією проблеми [2, с. 17–19]. Схожі зауваження знаходимо у рецензії М. Кордуби на нарис «Zagrzepaszczona kraina». Український історик також закидав слабку обізнаність з

дослідженнями інших істориків з цієї проблеми, зокрема з працями М. Костомарова [1, с. 210].

Відомий варшавський дослідник Т. Корзон опублікував свої відгуки на перші нариси Л. Кубалі у «Kwartalniku Historycznym». Серед недоліків автор, які і українські історики, відзначав занадто довірливе ставлення до джерела. Але в цілому відгук носив позитивний характер, особливо історик підкреслив мальовничість описів, які на його думку, прояснювали картину для читача [21, с. 524]. Львівський історик, дослідник козацтва Ф. Равіта–Гавронський позитивно оцінив нарис «Zerwanie ugody Hadziackiej», відмітивши його ясну конструкцію, послідовність викладу, та логічність. Проте зазначив, що нічим новим нарис не відрізняється від інших досліджень на цю тему [25, с. 188].

У 1910–1917 рр. вийшли наступні дослідження автора: «Wojna Moskiewska 1654–1655», «Wojna szwedzka w roku 1655 i 1657», а також «Wojna brandenburska i najazd Rakoczego 1656–1657». Остання серія нарисів «Wojny duńskie i pokój oliwski 1657–1660» була опублікована вже після смерті автора в 1918 р. З цієї нагоди свій відгук опублікував краківський дослідник В. Конопчинський. Він, як і більшість його попередників, виділив письменницьку майстерність Л. Кубалі, але разом з тим відмітив і слабку джерельну базу його досліджень. Слабкість полягала у відсутності іноземних джерел та їх аналізу [26, с. 191].

Окрім науково–дидактичної діяльності, Л. Кубаля брав активну участь у міському житті Львова. З 1883 р. він обіймав посаду керівника львівської Бібліотеки Павліковських [31, с. 225]. Був одним із засновників і довголітнім президентом Літературно–мистецького кола з 1880 р. У 1894 р. був одним з організаторів проведення у Львові I з'їзду літераторів та журналістів, а через три роки був членом комітету зі встановлення в місті пам'ятника письменнику А. Фредру [23, с. 557].

Л. Кубаля помер 30 вересня 1918 р. і був похований на Личаківському цвинтарі у Львові. Після смерті дослідника чимало провідних часописів та газет опублікували його некрологи. Серед них львівські «Kwartalnik Historyczny» [15] та «Gazeta Lwowska» [17], краківські «Czas» [13] та «Nowa Reforma» [24], а також варшавський «Tygodnik Pustrowany» [14]. Саме розміщенні у часописах некрологи можна назвати першими спробами, хоч і стисло, але представити біографію історика. Серед них необхідно виокремити дві найбільш змістовні та розлогі, а саме опубліковані некрологи у «Kwartalniku Historycznym» авторства Л. Фінкеля [15] та у «Tygodniku Pustrowanym» – З. Дембіцького [14].

Л. Фінкель був тісно знайомий з Л. Кубалею. Вони були колегами по наукових товариствах та редакціях часописів, зокрема у «Kwartalniku Historycznym». У некролозі історик особливо звернув увагу на наукові досягнення Л. Кубалі. Як сам записав Л. Фінкель, метою було подати певний образ історика та визначити його місце у польській історіографії. Автор послідовно представив становлення наукової кар'єри, проаналізувавши його основні досягнення. Звернув увагу на те, що Л. Кубалю часто порівнюють з К. Шайнохою – відомим краківським істориком, за манеру писати нариси та зацікавлення XVII ст. Але

підкреслив, що Л. Кубалю випрацював свій особливий стиль і свою точку зору стосовно описуваних подій. Основною ж заслугою історика, Л. Фінкель вважав старання показати «лицарську душу польського народу у закривавлених боях та героїчних діях» (*Переклад мій – О.П.*) [15, с. 521].

З. Дембіцький, головний редактор часопису «Tygodnik Pustrowany» також присвятив Л. Кубалі розлогу статтю та некролог [14]. Автор вписав Л. Кубалю в один ряд разом з такими відомим львівськими істориками як К. Ліске, Т. Войцеховський та О. Бальцер. За стилем та популярністю він також прирівняв Л. Кубалю до К. Шайнохи. З біографічних моментів З. Дембіцький особливу увагу приділив участі Л. Кубалі у Січневому повстанні, адже саме воно, на його думку, у майбутньому завадило побудувати наукову кар'єру. Також чимало уваги звернув на вплив творів Л. Кубалі на Г. Сенкевича. На думку З. Дембіцького саме Л. Кубалю став для письменника «провідником у лабіринтах душ кресових та козацьких» (*переклад мій – О.П.*) [14, с. 7].

Міжвоєнна та повоєнна історична наука практично не звертала спеціальної уваги на дослідження постаті та наукового доробку Л. Кубалі. Проте, необхідно зазначити, що в цей час твори історика перевидувалися та уривки з них активно використовувалися для шкільних підручників, особливо барвні описи військових кампаній козацько–польської війни [32, с. 441]. Як слушно підкреслила краківська дослідниця Д. Редерова, після смерті історика ставлення до його творчості практично не змінилося. Це ж саме стосується і презентації постаті Л. Кубалі на сторінках загальних робіт з історії історіографії, які було видано в 1940–х – 50–х рр. Наприклад, у монографіях К. Теменецького та М. Серейського [26, с. 190].

Зацікавлення життєвим шляхом та науковим доробком Л. Кубалі розпочалося наприкінці 1950–х – на початку 1960–х рр. Саме тоді з'явилася перша наукова біографія Л. Кубалі. Це розвідка краківського історика Г. Барича, яка присвячена відомим представникам інтелектуального середовища Галичини XIX ст. [7]. Можна сказати, що завдяки дослідженням що Г. Барич життєвий шлях Л. Кубалі перетворився на об'єкт наукового вивчення. Нарис побудований на матеріалах архівів Ягеллонського університету та рукописного відділу Осолопеніуму. Також автор використовував спогади сучасників Л. Кубалі таких як К. Хлендовський та і А. Щепанський. Г. Барич спробував показати Л. Кубалю не лише як історика, а й як суспільного діяча. За більш ніж півстоліття розвідка не втратила своєї актуальності, адже на цій розвідці будуються усі наступні біографічні нариси присвячені Л. Кубалі. У сучасного дослідника певне несприйняття може викликати тільки стиль краківського дослідника. У його нарисі присутній психологізм дуже піднесеність. Так, наприклад невдачі в науковій кар'єрі історика, Г. Барич був схильний пояснювати змовою представників краківської історичної школи [7, с. 219].

Серед досліджень життя та творчості Л. Кубалі слід також відзначити статтю авторства вроцлавських істориків В. Чаплінського і Г. Верещицького. Вони звернули увагу на постать історика насамперед як учасника Січневого повстання [12, с. 2–5]. Також

необхідно відзначити статтю краківської дослідниці Д. Редерової. Авторка присвятила свою працю не лише життю історика, а й проаналізувала сприйняття його творчості його сучасниками та перша звернула увагу на діяльність Л. Кубалі в Академії знань, до якої його було прийнято в 1884 р. [26, s. 184–185].

Остання за часом появи біографічна розвідка присвячена Л. Кубалі з'явилася на початку XXI ст. Історик був згаданий у рамках польсько-українського дослідницького проекту Багатокультурне середовище Львова в XIX і XX столітті. На сторінках «Złotej księgi historiografii lwowskiej XIX i XX wieku» життєвий шлях історика представив варшавський дослідник З. Ромек. На відміну від попередників історик сконцентрувався переважно на науковій кар'єрі Л. Кубалі [27].

У дослідженнях Л. Кубалі багато місця займають баталістичні сюжети та історія польської військової справи XVII ст., тому на його творчість звернули увагу історики військової справи. Познанська дослідниця А. Кубяк проаналізувала творчий доробок Л. Кубалі як джерела з історії військової справи Речі Посполитої XVII ст. Авторка зазначила, що Л. Кубаля намагався зобразити перебіг подій об'єктивно і в певній мірі йому це вдалося. Проте, А. Кубяк також підкреслила, що праці Л. Кубалі скоріше можна назвати оповіданням, аніж повноцінним науковим дослідженням, так як їм бракує синтетичного підходу [A. Kubiak, s. 111]. Також відзначила, що описи військових операцій вказують на те, що автор не розумів усіх стратегічних особливостей тих подій, пов'язавши це з відсутністю військового досвіду у Л. Кубалі [22, s. 110].

Інший дослідник історії військової справи, торунський історик М. Франц, проаналізував творчий доробок Л. Кубалі як джерело до вивчення історії козацької справи. Його стаття – це перегляд найбільш знаних робіт Л. Кубалі, присвячених польсько-козацьким війнам XVII ст. Підхід М. Франца здебільшого утилітарний – його цікавить наскільки інформація, яка міститься в дослідженнях є корисна для історика військової справи [16]. Наприклад, аналізуючи нарис «Obleżenie Lwowa w r. 1648», автор зауважив, що він має одну безсумнівну вартість: дуже докладний опис такого дрібного епізоду війни 1648 р., який інші дослідники тільки згадували про цю подію [16, s. 33].

Із сучасних українських істориків на творчість Л. Кубалі звернула увагу львівська дослідниця О. Руда. Метою її розвідки став аналіз польсько-українських відносин XVII ст. у працях Л. Кубалі. О. Руда також підкреслила ту літературну майстерність Л. Кубалі, з якою були написані його нариси. Власне вона, на думку авторки, допомогла Л. Кубалі показати весь драматизм описуваних подій та відслідкувати політичні наміри головних героїв. Головною ж заувагою до Л. Кубалі, як до історика польсько-українських відносин, стала односторонність використаних ним джерел. О. Руда зауважила, що історик використовувався переважно польськими і пропольськими джерелами та ігнорував джерела протилежної сторони – українські та турецькі. Саме це призвело до одностороннього висвітлення істориком подій. Використовуючи багатий архівний та монографічний матеріал, історик подавав читачам лише образ минулого, даючи їм право власної оцінки історичних подій [28, s. 215].

В історіографії також існує проблема впливу наукового доробку Л. Кубалі на творчість відомого польського письменника Г. Сенкевича. Ґрунтовним дослідженням присвяченим джерелам натхнення Г. Сенкевича у написанні його «Трилогії» належить краківському досліднику історії літератури Т. Буйницькому. Особливу увагу дослідник звернув на сюжет «Вогнем і мечем» [10]. Дослідник порівнював тексти обох авторів, що дало можливість встановити, який матеріал використовував письменник. Зокрема, це описи битв та образи історичних постатей, таких Б. Хмельницький, Ярема Вишневецький та ін. [10, s. 40–41].

Сюжет «Потопу» досліджував А. Керстен. Особливо він звернув увагу на те, що всюди прийнято тезою є те, що Л. Кубаля своїми нарисами кардинально вплинув на «Трилогію» ця ідея, переноситься і на «Потоп». Дослідник припустив, що навпаки роман Г. Сенкевича завдяки своїй широкій популярності міг вплинути на написання істориком «Wojny szwedzkiej». Монографія Л. Кубалі була видана у 1913 р., коли популярність цілої «Трилогії» була дуже широка, і вплив був настільки сильним, що Л. Кубаля міг прийняти описи Г. Сенкевича [20, s. 84].

Необхідно також згадати розвідки, які присвячені дослідженню образам історичних постатей у дослідженнях Л. Кубалі. Тут слід відзначити дослідження ченстоховського історика Т. Срогоша [30] та херсонської дослідниці А. Ткачук [3]. Вони присвятили свої статті дослідженню образів українського козацтва. Т. Срогош зупинився на аналізі козацьких образів у нарисах Л. Кубалі. А. Ткачук більше сконцентрувала свою увагу на представленні образу Б. Хмельницького [3].

Важливо зазначити, що спосіб сприйняття наукового доробку Л. Кубалі його сучасниками та дослідниками XX – початку XXI ст. практично не змінювався. Основні зауваження до робіт історика базувалися на позитивістських засадах. Це були недостатня джерельна база дослідження, нехтування методологією історичного дослідження та занадто письменницький виклад матеріалу. Зовсім інший спосіб аналізу доробку Л. Кубалі представила у своїх розвідках познанська дослідниця В. Юлковська [18; 19]. На відміну від інших дослідників, вона відійшла від засад позитивізму, а побудувала свій аналіз на постмодерністських концепціях наративу. Тому авторка сконцентрувала свою увагу не стільки на аналізі змісту праць, скільки на аналізі творчої лабораторії історика – на способі творення ним тексту. В. Юлковська висловила припущення, що, пишучи свій текст, Л. Кубаля прагнув поєднати «естетичне» з «науковим», а саме представити читачам оповідь, яка якомога краще продемонструє їм образ історичних подій, і при тому не втратить своєї наукової вартості. Таке конструювання наукового тексту В. Юлковська назвала як «розповідна історія» («historia opowiadająca») [18, s. 156]. Головною ознакою розповідної історії, на її думку, було використання історичного нарису як головного жанру презентації наукового тексту, за що досить часто Л. Кубалю критикували його сучасники [18, s. 158].

На думку В. Юлковської, немає жодних сумнівів, що Л. Кубаля був знайомий з основними тенденціями історичної науки того часу [18, s. 158], тому слабкий джерелознавчий аналіз пов'язаний не стільки

з необізнаністю з основами історичного дослідження, скільки з бажанням поєднати естетичне і наукове у своїх дослідженнях. Автор підпорядковував джерельний матеріал своїй візії описуваних подій, надаючи йому мистецького вигляду, що часто проявлялося у белетризації тексту за допомогою вставлення можливих діалогів історичних постатей, додавання розлогіх описів місцевості та навіть цитування віршів. Дослідник ніби намагався оживити історичні постаті, вкладаючи їм в уста діалоги та промови. І, якщо взяти до уваги, що сам Л. Кубала ніколи не ставив перед собою мети подати читачам насправді науковий образ минулого, а скоріше прагнув створити близьку і зрозумілу картину минулого для непрофесійного читача, тобто «наблизити світ минулого до читача», то оставленої мети історик досяг [18, s. 155].

Список використаних джерел

1. Кордуба М. [Рец. на:] Ludwik Kubala – Zaprzepaszczona kraina (Kwartalnik historyczny 1907, st. 612–653) / М. Кордуба // ЗНТШ. – 1908. – Кн. V. – Т. LXXXV. – С.210–211. // Korduba M. [Rec. na:] Ludwik Kubala – Zaprzepaszczona kraina (Kwartalnik historyczny 1907, st. 612–653) / M. Korduba // ZNTSH. – 1908. – Кн. V. – Т. LXXXV. – С.210–211.
2. Крип'якевич І. [Рец. на:] Ludwik Kubala – Przysięga w Perejasławiu «stati» Bogdana Chmielnickiego (Kwartalnik historyczny 1904, stor. 220–242) / І. Крип'якевич // ЗНТШ. – 1905. – Кн. I. – Т. LXIII. – С.17–19. // Krip'yakevich I. [Rec. na:] Ludwik Kubala – Przysięga w Perejasławiu i «stati» Bogdana Chmielnickiego (Kwartalnik historyczny 1904, stor. 220–242) / І. Krip'yakevich // ZNTSH. – 1905. – Кн. I. – Т. LXIII. – С.17–19.
3. Ткачук А. Постаць Богдана Хмельницького в творчому доробку Людвіга Кубалі / А. Ткачук // Чорноморський вісник. – 2014. – №10. – С.137–141. // Tkachuk A. Postać Bogdana Chmielnickiego w twórczym dorobku Ludwiga Kubali / A. Tkachuk // Chornomors'kyi visnik. – 2014. – №10. – С.137–141.
4. Томашівський С. [Рец. на:] Dr. L. Kubala – Szkice historyczne. Serya pierwsza i druga, Kraków, 1896, stor. 337 / С. Томашівський // ЗНТШ. – 1897. – Кн. V. – Т. XIX. – С.27–31. // Tomashivs'kiy S. [Rec. na:] Dr. L. Kubala – Szkice historyczne. Serya pierwsza i druga, Kraków, 1896, stor. 337 / S. Tomashivs'kiy // ZNTSH. – 1897. – Кн. V. – Т. XIX. – С.27–31.
5. Томашівський С. [Рец. на:] Ludwik Kubala – Zajęcie Kijowa przez Moskwę / С. Томашівський // ЗНТШ. – 1897. – Кн. V. – Т. XIX. – С.27–31. // Tomashivs'kiy S. [Rec. na:] Ludwik Kubala – Zajęcie Kijowa przez Moskwę / S. Tomashivs'kiy // ZNTSH. – 1897. – Кн. V. – Т. XIX. – С.27–31.
6. Томашівський С. [Рец. на:] Ludwik Kubala – Zajęcie Kijowa przez Moskwę w r. 1654 izatargprawosławnejcerkwir uskiejzpatryarchatemmoskiewskim / С. Томашівський // ЗНТШ. – 1902. – Кн. III. – Т. XLIII. – С.19–20. // Tomashivs'kiy S. [Rec. na:] Ludwik Kubala – Zajęcie Kijowa przez Moskwę w r. 1654 izatargprawosławnejcerkwir uskiejzpatryarchatemmoskiewskim / S. Tomashivs'kiy // ZNTSH. – 1902. – Кн. III. – Т. XLIII. – С.19–20.
7. Барыч Н. Wśródgawędziarzy pamiętnikarzy i uczonej Galicji: studia i sylwetki z życia umysłowego Galicji XIX w.: w 2 t. / Henryk Barycz. – Kraków: Wydawn. Literackie, 1963. – Т.1. – 416 s.
8. Біалыня Чолюдецькі Я. Пам'ятник повстання styczніowego w pięćdziesiąt rocznicę wypadków / Я. Біалыня Чолюдецькі. – Львів: накладом М. Мєнієвської, 1913. – 425 s.
9. Бобрзыński М. Jerzy Ossoliński / М. Бобрзыński. – Niwa. – 1883. – R.2. – z. 200. – S.556–571.
10. Буницькі Т. Przedproże Trylogii. Od historyków «szkoły krakowskiej» do Kubali / Т. Буницькі // Przegląd Humanistyczny, 1996. – №6. – S.27–43.
11. Члєдowski К., Пам'ятник: в 2 т. / К. Члєдowski / ред. А. Knot. – Wrocław: Wyd-wo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, 1951. – Tom 1: Galicja (1843–1880). – 371 s.
12. Чаплиński В. Kubala Ludwik (1838–1918), działacz powstańczy 1863, historyk / В. Чаплиński, Н. Wereszycki // Polski Słownik Biograficzny: Wyd-wo PAN PAU, 1971. – Т.16. – S.2–5.
13. Czas. – 1. X.1918. – nr. 437.
14. Дєбicki З., Л. Кубала / З. Дєбicki // Tygodnik Ilustrowany. – 1918. – 10 IX 1918. – nr. 204.
15. Finkel L. Ludwik Kubala / L. Finkel // Kwartalnik Historyczny. – 1918. – S.518–524.
16. Franz M. Ludwik Kubala jako historyk dziejów wojskowości kozackiej zaporoskiej / M. Franz // Studia z dziejów polskiej historiografii wojskowej. – Poznań. – Т. III. – S.31–48.
17. Gazeta Lwowska. – 1918. – 12 X 1918. – nr. 41. – S.7.
18. Julkowska V. Historia opowiadająca Karola Szajnochy i Ludwika Kubali / V. Julkowska // Баратокультурне історичне середовище Львова в XIX і XX столітті / ред. Л. Зашкільняк, Я. Матерніcki. – Львів, 2006. – Т. IV. – S.154–177.
19. Julkowska V., Polski esej historyczny w XIX i XX wieku. Część I. Szkice historyczne Szajnochy i Kubali – narodziny polskiego eseju historycznego / V. Julkowska // Klio Polska. – Warszawa: Wyd: Neriton, 2011. – Т. V. – S.63–94.
20. Kersten A. Sienkiewicz – «Potop» – Historia / A. Kersten. – Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy. – 1966. – 236 s.
21. Korzon T. [Rec. na:] Kubala L., Drugie Liberum Veto (Biblioteka warszawska, 1906, II, str. 1–28) Tenże: Dwa poselstwa w r. 1654 (Biblioteka warszawska, 1906, IV, str. 532–558) / T. Korzon // Kwartalnik Historyczny. – 1907. – S.734–739.
22. Kubiak A. Badania nad dziejami wojskowości w twórczości Ludwika Kubali / A. Kubiak // Studia z dziejów polskiej historiografii wojskowej. – Poznań, 1975. – Т.1. – S.101–115.
23. Lekan–Mrzewka J. Nieznane listy Władysława Bełzy do Juliana Ochowicza (1882–1898): (ze zbiorów Igora Strojckiego) / J. Lekan–Mrzewka // Wiek XIX: Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza. – 2012. – №5 (17). – S.549–560.
24. Nowa Reforma. – 4 X 1918. – nr. 428 – S.2.
25. Rawita–Gawroński F. [Rec. na:] Kubala L. Zerwanie ugody hadziackiej (Przegląd Narodowy, nr.4, Maj–Czerwiec, 1920) / F. Rawita–Gawroński. – Kwartalnik Historyczny. – 1908. – S.188–189.
26. Rederowa D. Z historiografii Ludwika Kubali / D. Rederowa // Przegląd Socjologiczny. – 1977. – Т.29, №2. – S.181–201.
27. Romek Z. Ludwik Kubala (1838–1918) / Z. Romek // Złota Księga Historiografii Lwowskiej XIX i XX wieku / ред. Я. Матерніcki, Л. Зашкільняк. – Львів: Wyd-wo Un-tu Rzeszowskiego, 2007. – S.181–200.
28. Ruda O. Ludwik Kubala jako badacz dziejów stosunków polsko-ukraińskich XVII wieku / O. Ruda // Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. / ред. Я. Матерніcki, Л. Зашкільняк. – Rzeszów, 2004. – Т.2. – S.209–217.
29. Smoleński W. «Szkice Historyczne» dra Kubali / W. Smoleński // Prawda. – R.1, 1881, nr.1. – S.13–20.
30. Srogosz T. Postacie Kozaków w historiografii Ludwika Kubali / T. Srogosz // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: 36. наук. ст. – 2012. – Вип.21, Ч.2. – С.88–92. // Nowi doslidzhennja pam'jatok kozack'koi' doby v Ukraїni: Zb. nauk. st. – 2012. – Vyp.21, Ch.2. – S.88–92.
31. Toczek A. Lwowskie środowisko historyczne i jego wkład w kulturę książki i prasy: (1860–1918) / A. Toczek. – Kraków: Wyd. Naukowe Un-tu Pedagogicznego, 2013. – 638 s.
32. Wójcik–Łagan H. Ukraina i Ukraincy w polskich szkolnych wypisach historycznych (do 1939 roku) / H. Wójcik–Łagan // Historia – Mentalność. – Pod red. J. Pisulińskiej, P. Sierżęgi, L. Zaskilniaka. – Rzeszów: Wyd-wo Uniw-tu Rzeszowskiego, 2008. – S.439–458.

Pestrykova O. V., graduate student of Historiography, Knowledge of Sources and Knowledge of Archives Chair, Oles Honchar Dnipropetrovsk National University (Ukraine, Dnipro), pestrykova.o.v@gmail.com

Scientific heritage and biography of Ludwik Kubala: historiographical aspects

In this article the historiographical tradition of the study of the life and scientific heritage of the Lvov Polish historian of the second half of XIX – early XX century: L. Kubala has been investigated. It was analyzed the key works of Ukrainian and Polish historians to this problem. As a result, we concluded that the works devoted to the biography of L. Kubala are not numerous. More attention was paid to the study of the scientific heritage of the historian. The vast majority of historians have studied the works of L. Kubala in the context of the study of the Ukrainian-Polish relations of XVII century and the history of the Cossacks.

Keywords: Ludwik Kubala, historiographical tradition, scientific biography, thematic historiography.

* * *